

Светци на Православната Църква, обърнали се от исляма

Встъпление

В тази статия се упоменават далеч не всички светци. Много славни мъченици и подвижници са известни единствено на Господа. Много от житията на прославлените от Църквата светци останаха напълно недостъпни за мен. От достъпните подбрах само най-пълните и най-ярките... Предложените тук разкази не са собствено жития на светиите, но по-скоро размисли за вътрешния облик на тези подвижници, съставени въз основа на житията им. В хода на работата над текстовете се стараех да ги снабдявам с някои обяснителни бележки от историческо и ислямоведческо естество, а също и с разкази от жития на наши съвременници, обърнали се от исляма към Христа, които, струва ми се, на места могат да ни помогнат по-добре да разберем какво са преживявали сега-тогава, от какво са били ръководени нашите светии. От това понякога пред нас по-ясно и по-пълно се разкрива цялото величие на техния подвиг. Доколкото се знае, такъв труд се предприема на руски език за пръв път. Като взимаме пред вид нарасналия в последно време в нашето общество интерес към въпросите на взаимодействието и взаимните отношения между исляма и християнството, подобен опит ни изглежда особено значим тъкмо като пример за положителен и при това съдържателен отговор от страна на християнството по дадения въпрос.

Из историята на християнската проповед сред мюсюлманите

Иска ми се отначало да кажа няколко думи за историята на християнската проповед сред мюсюлманите. Съществува мнение, според което ислямът се счита за „необратима“ религия. То обаче е вярно само отчасти. По-точно би било да окачествим исляма като „трудно обратима“ религия. Мюсюлманите действително трудно се обръщат, както и привържениците на изключващите монотеистични религии, каквито са християнството и юдаизмът. При все това разпространеното мнение за безуспешността и малобройността на християнското проповедничество сред мюсюлманските народи не отговаря напълно на действителността. Това мнение, струва ми се, произтича преди всичко от непознаването на проповедническите трудове на Православието по тая нива, докато подвижите на православните проповедници на други места, като Аляска, Япония, Китай, Африка, Сибир, са сравнително добре известни... Богатият и важен въпрос за историята на православното проповедничество сред мюсюлманите все още очаква своя достоен изследвач. А на тези страници, нямайки възможността да обхвана тоя въпрос в пълнота, аз ще се опитам да осветя поне някои негови главни моменти, които биха позволили да се състави цялостно и по-съответстващо на действителността представяне на тая слабо известна страна на проповедта на вселенското Православие.

От историята на Константинополската православна църква можем да си припомним, как след възвръщането на Антиохия в състава на Византийската империя през X век в течение на няколко години цялото местно арабско мюсюлманско население доброволно приело Православието, включително и представителите на арабската аристокрация. Същото ставало и във възврънатите по онова време окръг Лаодикия и град Мелитин. Ала най-ярко безусловно е събитието от 935 г., когато арабското бедуинско племе бану Хабиб „заедно с 12000 конника в пълно въоръжение, със семействата си, с клиентите си (невлизащи в племето хора, които се ползват от неговото покровителство, бел. авт.) и с робите си преминало на страната на гърците, приело християнството и почнало да воюва против бившите си едновеерци. Като плод на повече от четиристотин годишната проповедническа дейност на Руската православна църква сред татарите се образувало цяло етноконфесионално тяло – кряшени, състоящо се от православни татари. Според преброяването от 1926 г. тези кряшени наброявали приблизително двеста хиляди души! През втората половина на XVI век обърналият се от ислям Аллах-Верди от Цахура станал проповедник на християнството и върнал към Православие цялото племе на грузинците-ингили.

В самото начало на XIX век, благодарение старанията на проповедниците от Грузинската православна църква към християнство били обърнати над 47 хиляди осетинци (6), т.е. повечето хора от този народ. А към 1823 г. били обърнати почти всички. Но да се проследи историята на тайната проповед на християнството из земите, подвластни на мюсюлманите, е твърде сложно, ако изобщо е възможно; все пак, съществуването днес на около 10-12 милиона араби-християни (при общ брой на арабите към 100 милиона), от които едва малцина са потомци на арабски племена, приели християнство в доислямско време, ни открива отчасти размерите и успехите на тая мисия, всяка стъпка на която била свързана със смъртна опасност както за обръщащите, тъй и за обръщаните. Впрочем, и тук можем да дадем няколко ярки примера. Тъй в края на IX и началото на X век в арабска Испания се обърнал към християнството местният дребен владетел Омар ибн Хафсун, заедно със синовете си, с които господствували почти половин столетие над планинските долини, пребивавайки в своята крепост Бобастро. Но далеч по-занимливо е това, че през XV век в самия град Багдад и някои предноазиатски области е господарувала турската династия Кара-Коюнлу, обвинявана от египетските мюсюлмански историци направо в отстъпничество от исляма и в приемане на християнството. В малкото примери на средновековни държави, където в равна степен били покровителствувани (или, ако не друго, поне търпени) и християнството, и ислямът (Хазарският каганат от IX-X век, държавата на Каракитаите от XII век), християнството било по-разпространено от последния. Безусловно, в хода на историята редица християнски народи изцяло или почти изцяло приемали исляма. Това е безспорно. И наши дни се случва в Африка цели племена да преминат от християнство (било и неправославно) към исляма. Причините за това са предмет на отделна работа, но трябва да се има предвид, че винаги е съществувало и обратното действие, което и до днес съществува.

Свети Константин Агарянин

Свети Константин се родил в мюсюлманско семейство в самия край на XVIII век. С писателят на житието му, по всяка вероятност съзнателно, не е запазил за нас мюсюлманското му име, навярно желаейки чрез това да подчертае, че мъченикът изцяло и докрай станал християнин... Види се, че в това решение на житиеписеца е присъществувала и волята на самия светец. Горчиво било детството на бъдещия мъченик. Тежка болест в отроческите му лета, развод на родителите му, втори брак на майка му, жесток доведен баща, втори развод, нищета, многократни преселвания... Вероятно понесените лични страдания да са подготвили почвата на сърцето му за възприемане на словото за Кръста. Помня, че един бивш гамбийски мюсюлманин, жив и досега, писа в спомените си, че до християнството са го довели именно размислите за смисъла на страданията, с каквито и до ден-днешен е преизпълнен животът на простите африканци, и с каквито бил преизпълнен и неговият собствен живот. Нямайки сред познайниците си християни, тоя човек стигнал до Христа единствено чрез размислите над това, което се говори с отрицание за учението Христово в Корана — че Иисус, назоваван от християните Син Божий уж бил разпънат. Такива размисли привели мюсюлманина до това, че „нуждата от кръстни страдания ми се струваше убедителна и истинна в светлината на нашия действителен живот“... Когато след многократни преселвания свети Константин се озовал в Смирна, той работел на пазара като разносвач на плодове и зеленчуци, и при тая си работа той често трябвало да посещава дома на митрополита. Там именно се запознал с християните и християнството. Той завързал дружба с някои християни. Общувайки с тях, изучил гръцкия език. Веднъж, когато за пореден път бил в митрополията, Константин помолил един познат нему свещеник да му прочете нещо от християнските книги. Свещеникът изпълнил молбата му. Думите на Писанието произвели необикновено въздействие върху него и това бил най-вероятно не първият, а последният тласък към решението да стане християнин... За нас, които въпреки цели десетилетия атеизъм сме израснали всред християнска култура и от детството си сме възприели християнски понятия и категории чрез самия роден език, архитектурата, литературата, живописата и историята, често пъти е трудно в съответната мяра да усетим цялата колосална сила и мощ на евангелското слово. Да чуем благата вест тъй, както са я чули първите нейни слушатели, както я е чул и свети Константин. Първият пълен превод на Новия Завет на арабски език бил издаден едва в 1830 година. Но и до ден-днешен, както свидетелствува съвременният християнски арабин-мисионер Бессам Медани „мюсюлманите рядко могат да чуят словото Божие на родния си език, а повечето от тях никога не са виждали Библията“. Толкоз по-силно и по-непосредствено въздействува чутото за първи път Божие слово. Тук си припомням разказа за обръщането на един съвременен египетски изповедник Христов — Малик, който бил син на почитан учен-шейх, попечител и инспектор по ислямознание на учебните заведения от техния окръг и ревностен член на „братята мюсюлмани“. И то станало след като Малик чул от християните историята за опростената блудница. Христовото милосърдие и преизпълнените с любов Негови думи потресли до дълбините душата на младия мюсюлманин и всичко заобикалящо го приело друга стойност в светлината на тези думи. Нещо подобно станало и с Константин. Когато говорим за преминаването на мюсюлманин в християнство, трябва да имаме предвид, че такъв човек се сблъсква не само с обществени, но най-вече с огромни психологически трудности. „Ако мюсюлманинът изостави своята

предишна вяра, то това е не само огромен позор за всички от неговия род, но преди всичко за самия него това означава откъсване от обичайното „ние“ на семейството, единството с което той чувствава с всички фибри на душата си. Този процес е дълбок и продължителен, отколкото можем да си представим, и подклажда у мнозина новообърнали се мюсюлмани изкушението на пълната самота“. Да се преодолее всичко това може да помогне само искрената любов на повярвалия към Христа и всеукрепяващата благодат Господня. В житието не се казва направо, но се подразбира разривът на Константин със семейството му след вземане на решението да промени вярата си, а обстоятелствата, при които станало неговото затваряне вече сочат, че този разрив станал не по негов почин. От примера на св. Константин се вижда колко сложно било да се покръсти един мюсюлманин в Османската империя. Това означавало не само смъртна присъда за покръстения, но и немалки злини за кръщаващите. Ето защо смирненските християни, независимо от познанството си с него, не се решили да кръстят Константин и го пратили на Атон. Щом стигнал на Атон, бъдещият мъченик отишъл в обителта „Св. Павел“ и помолил да го покръстят. След като се посъветвали, старците не се решили на това и го изпратили в Кавсокаливския скит. На свой ред скитските старци го изпратили в лаврата „Св. Атанасий“. Но и в лаврата поради страх от турците не се решили да покръстят мюсюлманина и го напътили към Иверския манастир, гдето по това време живеел в безмълвие бившият патриарх на Константинопол Григорий V (сам той приел мъченически венец). Когато се явил при светителя, юношата паднал в нозете му и със сълзи го молел да го удостои с тайнството на Кръщението. Но и патриархът не се склонил отведнаж. За Константин — трябва добре да разберем — тези откази били потресаващи! Той трябвало да понесе, така да се каже, най-невероятното: да бъде изхвърлен от ислямския свят и да не бъде приет от християнския. Само искрените ридания на отчаялия се вече юноша трогнали в последния миг светителското сърце и патриархът му заповядал да се върне в Кавсокаливския скит и да се готви за св. Кръщение, което не след дълго той извършил над него собственоръчно (!), като по тоя начин сам поел отговорността за всички възможни последствия върху себе си. Какво изпитал подир кръщението си свети Константин? Какво изпитва всеки, възпитан в мюсюлманска среда и култура и намерил истината на Православието? За хора, израснали в преобладаваща християнска култура това е трудно обяснимо. Споменатият от мен Ламин Санех пише следното за своите чувства при окончателното му обръщане от исляма в християнството: „Трудно може да се изрази с думи чувството за пълна свобода от парализиращата невъзможност да умилостивиш Бога“. Навярно и бъдещият мъченик е изпитал подобно чувство на свята и духовна свобода в откритото се безбрежно море на Божията любов. Това море било тъй безбрежно и велико, че докато светият изпълнявал разни послушания в Кавсокаливския скит, не един път му минавала мисълта да запечата със собствената си кръв любовта си към Христа. Ала неговият духовен наставник старец Гавриил не му давал благословение за такова нещо, учейки го, че ако това бъде угодно на Бога, Той Сам, по Своите неизследими пътища, ще изпълни Константиновото желание. След някое друго време, по собствено желание и след като изпросил благословието на атонските старци и патриарха, свети Константин се отправил към Магнисия с цел да обърне към християнството родната си сестра. Причината за подобен духовен порив у Константина можем да разберем, ако се обърнем към примера от живота на съвременния изповедник, упоменатия вече Малик. Подир тайнството Кръщение той,

обзет от любов към целия свят, с възторжени и трогателни изрази писал на своите близки и жена си за щастието да бъде християнин, за духовното си повторно раждане и за любовта към Бога, стигаща до желанието да умре за Него, и за любовта си към тях: „Аз винаги съм ви обичал всички и всекиго поотделно. Но сега любовта ми към вас — при това, че аз изцяло, без остатък се отдадох на любовта към Исуса Христа — стана още по-дълбока, още по-чиста и по-нежна. Не мога да изкажа колко ви обичам. Не мога да изразя своето щастие. Споделете радостта ми от любов към мене!“ Би трябвало и свети Константин да е бил тласкан от подобни чувства... Но въпреки това все още не било съдено да види сестра си. По пътя на едно пристанище го разпознал някакъв чиновник. По-нататъшното поведение на Константин ни показва здравето, образцово-християнското отношение към мъченичеството. Той не предизвиква своето мъченичество и не подтиква към него мюсюлманите, нежелаяйки по такъв начин сам да изкушава Господа. Щом го запитали не е ли турчин, Константин отвърнал:

— Не, този човек е сбъркал, като вероятно ме е взел за друго, а аз съм — чист християнин. Веднага след това светият купил билет за най-близкия кораб. И ето, скочил в лодката, лодката се откъснала от брега, отплавала и вече почти се допряла до кораба..., но в този миг от брега заповядали да върнат лодката и да им предадат Константин. Матросите безпрекословно се подчинили. Отвели Константина при агата (кадията, т.е. съдията). Между тях се състоял следният разговор:

— Кой си ти, откъде си дошъл при нас и как се казваш?

— Отдалеч съм, отивам в Анадола, изповядвам християнската вяра, а името ми е Константин.

— А ако се намери човек, който те изобличи и докаже, че си турчин?

— Едва ли е възможно, понеже съм християнин.

Тогава чиновникът на агата, познаващ Константиновия брат, се изправил и „изобличил“ светията.

И чак тогава Божият избраник разбрал, че откриващият се велик път на мъченичеството за Христа действително му е приготвен от Бога и, като събрал мъжество, смело отвърнал:

— Да, аз наистина бях турчин, но кратко време останах в беззаконната мюсюлманска вяра, понеже моят Господ Исус Христос по Своята велика милост ме изведе от тъмнината и ме доведе до истинската светлина; а сега аз плюя на вашата вяра с всички нейни обреди, понеже тя довежда всички нейни последователи до вечна погибел.

Тези прости наглед за нас думи, казани в тогавашните обстоятелства, били явна присъда над самия себе си. Окончателното преминаване на мюсюлманин в друга вяра се наказвало със смърт. В случай на такова преминаване той тутакси ставал мюбохиддем, т.е. лице, което всеки имал право да убие. В сборниците ал-Бухари и Муслима се посочва хадис, водещ произхода си от Ибн Масуда, който предава следните думи на

самия Мохамед: „Според закона, кръвта на мюсюлманин може да бъде пролята само в три случая: прелюбодеяние, живот за живот, отричане от вярата и напускане на общината“.

Пребили Константина и го затворили в тъмницата, а през това време кадията повикал Махсонисийския паша за разглеждане на това дело. Щом дошъл, пашата предложил на мъченика да се върне в исляма, като му обещал — в случай че го стори — да го обдари с богатства и почести. Подобно предложение в никакъв случай не било личен почин на пашата, нито свидетелство за особена щедрост от негова страна, за възвръщането на „отпадналия“ към бащината вяра. Такова нещо било предвидено от шериата. За подобен род действие съобщават и мюсюлманските извори. Всичко описано в житието ставало при строго спазване на съдопроизводствения ред, зародил още в началото на Арабския халифат. Така например известният мюсюлмански историк ал-Кинди (умрял в 950 г.) упоменава един случай, отнасящ се до епохата на ранните Фатимиди: „един стар християнин на осемдесет годишна възраст, който преди време прие исляма, пак промени вярата си, а когато му бе предложено да се обърне отново към исляма, той отхвърли това предложение. Кадията доведе това до знанието на халифа, който предаде въпросния човек в ръцете на началника на стражата, а последният го прати при кадията, за да избере оня четирима заседатели, необходими за обръщането му в ислям. Ако той се покае, кадията е длъжен да му обещае 100 динара, ако пък упорствува, следва да бъде наказан със смърт. Старият християнин се отказа, биде убит и тялото му хвърлиха в Нил“ Отказал се и Константин и отново изповядал християнската вяра. След това отначало го подложили на обичайните мъчения, на тъй наречената фаланга (бой по петите с тояги), а после, когато и това не оправдало очакванията им, предали го на явил се доброволец-палач. Установяването на изтезанията също не било следствие на лични склонности или пристрастия на пашата — то също било предписано от закона. Дори Абу Юсуф († 798), автор на първата книга по мюсюлманско право, станала христоматия за всички следващи поколения ислямски законоучители, макар като цяло да отричал в съдопроизводството възможността за каквото и да било давление върху подозирания (в това число и изтезания), в случая на преминаване на мюсюлманин в друга вяра ги считал за необходими, ако върху обвиняемия не са подействували нито обещанията, нито заплахите. Но това, че пашата не се задоволил с обичайните телесни наказания, но предал Константина в ръцете на „специалист“ по изтезанията на християните, той сторил поради личната си изродена воля. Като пример за различно отношение на кадия в границите на същото това законодателство може да послужи делото (мъченичеството) на свети Георги Мелитински (2/15 януари). В този случай кадията също бил принуден да осъди върналия се в християнството старец на смъртно наказание, но все пак с явно нежелание и съжаление, и без употребата на мъчения. Често пъти кадиите, нежелайки да вземат върху си кръвта на християните, обявявали ония мюсюлмани, които идвали при тях и им съобщавали за обръщането си към Христа, за умопобъркани и въз основа на това ги прокуждали (така, например, постъпили първия път с преподобномъченик Киприан Нови, 5/18 юли). Бивало дори кадия, несъгласен с присъдата от пашата, тайно да освободи осъдени на смърт християни. А такива „ревнител“ като пашата, паднал се на Константина, понякога още в този живот ги застигало Божието възмездие. Тъй Михаил Сириец повествува как подобен „ревнител“ от IX век, който бил прекалено усърден в измъчванията на

християни, отвърнали се от исляма, най-накрая бил хвърлен за това в затвора и убит по повеля на кадията (23). „От пашите-мъчители в еднаква степен страдаха и християните, и мюсюлманите“ (24), тъй че не са редки случаите, когато по настояване на мюсюлманите един или други паша рано-късно бил снеман от длъжност. И тъй, предали Константина на палача-изверг. Не е възможно и да се чете, без да потръпне човек, описанието на мъченията, на които бил подложен младия християнин. Но и сред тях той останал твърд във вярата. И когато — измъчен, изнурен, обезобразен и окован във вериги — го изправили пак пред пашата и го попитали: „Ще ни кажеш ли сега какъв си ти (т.е. от коя вяра си ти?)“, мъченикът проронил: „Развържете ръцете ми и ще видите какъв съм“. И когато го развързали, светият се прекръстил и възкликнал: „Ето, такъв съм аз!“ В тази ярка, изразителна постъпка се вижда цялата сила на непреломимата воля на мъченика, цялата жар на огъня на неговата саможертвена любов към Христа. След този му подвиг подложили св. Константина на бичуване, заковали го във вериги и го хвърлили в тъмницата. Тогава, както разказва житието, по всички църкви Божии възнасяли за него молитви. Съдебното дело на Константина било тъй отговорно, че Кидонийският началник не се решил сам да изрече присъда и го проводил в Стамбул. Там светият прекарал някое-друго време в каторга, после — отново бой по петите, мъчения, хвърляне в зандана. Там го навестил свещеник, който, виждайки тъй млад изповедник и „като се боеше за неизвестния край“ на подвига му, както се казва в житието, му рекъл: „Добро нещо е, Константине, да изповядваш името на Исуса Христа, ала ужасни са мъченията на турците. Помисли си, ако те плашат мъченията на турците, тогава с Божия помощ ще те измъкнем оттук!“ „Какво думаш, духовни отче? — учудено му отвърнал светият. „Разгледай тялото ми“. При тия думи мъченикът открил раните си, от чиято гледка духовникът неволно потръпнал и се удивил на подвига на младия страдалец. „Внимавай, отче! — строго му рекъл мъченикът — недейте ме откупува със злато или дарове на свобода. Бог да ви удържи от такова дело. Подир някой-друг ден ще завърша своя подвиг, както ми каза Пречистата Богородица“. Тъй и станало. На другия ден отново извикали на съд Константина и заради упорството му в неговото „отстъпничество“ го осъдили на смърт чрез обесване. Присъдата била изпълнена на 2 юни 1819 година, четиридесет дни след първото му задържане. Обесването било наказание от вида „кетъл“, което обичайно прилагали за престъпници, осъдени за мъжеложество, кръвосмешение и вероотстъпничество. За прелюбодеянието било отредено наказание от вида „реджъм“ — убиване с камъни. Преднамереното убийство имало за последствие „кесос“ — право на кръвна мъст. Това, че за християнските мъченици било избрано като наказание именно „кетъл“, трябвало навярно да послужи в очите им за тяхно по-голямо унижение и позор. „За да няма ревнителите на подвига на светия мъченик и за да не подеждува на други примерът на Константиновото обръщане към християнската вяра, а също и да не вземат християните да се хвалят, че имат свети мощи на мъченик, дошъл от мохамеданите, турците не позволили никому да вземе тялото му, като считали срамно за себе си, дето техен бивш едноведец ще бъде почитан от християнската Църква — погребали го тайно на мюсюлманските гробища“. Монах, изпратен от Кавсокаливийския скит, събрал сведения за подвига на светията в Кидония и пристигнал в Стамбул, не могъл да намери мястото, дето бил погребан, но все пак му се удало да изкупи част от дрехите, в които бил умъртвен пресветлият мъченик. С тази дреха се върнал той на Атон, гдето по-сетне от докосването до нея станали няколко чудни изцеления... Свети мъчениче Константине, моли Бога за нас!

Свети Ахмед Калфа

Свети Ахмед, по произход също турчин мохамеданин, живял в Стамбул половин столетие преди свети Константин, но за разлика от него бил човек знатен и напълно обезпечен, заемал видно положение в държавата и по времето на своето обръщане бил вече в зряла възраст. Той имал руска наложница, взета отсрещ робите. Ахмед явно бил веротърпим, поради което ѝ разрешавал свободно да посещава християнския храм. С течение на времето Ахмед забелязал у нея някои благодатни изменения, настъпващи всеки път, когато тя се връщала у дома след богослужението. Обзет от любопитство, той поискал от свещеника да присъствува на литургия, на която служи патриархът и — разбира се — получил такава възможност. Като на знатен гост му приготвили особено място. Според шериата мюсюлманинът има право да посещава християнските храмове по всяко време (но не за молитва, разбира се). И ето, по време на литургията мюсюлманският чиновник неочаквано видял как, докато патриархът благославял народа, от трисвещника и пръстите му излезли лъчи и преминали върху главите на всички християни, а само неговата глава била отмината. Изумен от това чудо, Ахмед изказал желанието веднага да се покръсти, което и било тайно извършено над него, вероятно от самия патриарх. Някое-друго време бъдещият мъченик останал таен християнин. Подобно явление има своето оправдание и в Св. Писание — „И каза Нееман: щом е тъй, нека дадат на твоя раб пръст, колкото могат да носят две мъски, защото занаятът ти няма да принася всесъжение и жертви на други богове, освен на Господа; само ето какво Господ да прости на твоя раб: когато моят господар иде в дома на Римона, за да се поклони там и се опре върху ръката ми, и аз се поклоня в дома на Римона, тогава Господ да прости на твоя раб за поклонението ми в дома на Римона. И каза му: иди си смирно. И той отмина от него на едно малко пространство земя.“ (IV Царств. 5:17-19). Подобен е случаят и с фарисея Никодим. Тайни християни, както сред мюсюлманските сановници (в това число дори и молли), тъй и сред простото население, имало твърде много. В продължение на много години те идвали в „джамията Айа-Суфия“, където всеки ден тайно извършвали християнски молитвословия. Тайни християни има и днес в страните на мюсюлманския свят. По същия начин, съществуват и открити християни, при това и обърнали се от исляма, носещи понякога години наред подвига на изповедничеството. Всичко, за което говорим тук, до ден днешен е действителност в ред страни. И тъй, свети Ахмед останал таен християнин известно време. Житието не съобщава какво станало с него в това време. С голяма увереност можем да предположим, че любовта му към жената, която била причина за идването му в Църквата, сега, при общата тяхна вяра, станала безмерно по-възвишена и по-чиста и техните отношения не могли да не преминат във връзка с това на качествено ново равнище. С не по-малка степен на вероятност можем да предполагаме, че светият имал през това време няколко тайни срещи с духовника на храма, дето го покръстили, за наставяне в християнския закон. Тези срещи едва ли били много и по-скоро знанията му за християнството се ограничавали единствено с най-необходимото. Ала в основата на вярата му лежал непоклатимия камък на опита от истинското богообщение и чрез благодатта Божия той възраствал духовно до съвършен мъж (Еф. 4:13). Както ми каза един познат православен татарин, свидетелствувайки за собствения си опит, за човека, когото Господ чрез чудеса е довел в Църквата Си, вече не може да съществува въпросът за връщане назад...

Тъй продължило дотогава, докато на едно поредно събрание велможите не почнали да се препират кое нещо стои над всичко останало. Когато дошъл ред на Ахмед и го попитали какво мисли, той неочаквано за всички тях гръмко изповядал: „Най-високо от всичко стои християнската вяра!“ „Да не би ти да си християнин?“ — го запитал с усмивка един от седящите. „Да, християнин съм“ — бавно, спокойно и отчетливо отвърнал светият и усмивката се стопила от лицето на питащия... В тая постъпка на свети Ахмед най-пленителното е това, че тъкмо в този случай изповедничеството далеч не било единственият възможен начин да останеш християнин (както било със свети Константин). Той имал възможността да се измъкне с шега, да прехвърли разговора към друго и т. н. Но тъкмо в такова стечение на обстоятелствата светият узнал зова, обърнат лично към него. Това е особено важно — да слушаш постоянно и най-вече да умееш посред всекидневните обикновени случаи навреме да чуеш призоваващия глас на Бога. А чуеш ли този зов, да откликнеш с думите: „Ето ме, Господи!“ Това всъщност е постоянното бодърствуване, към което ни призовава св. ап. Петър (I Петр. 1:13, 5:8) И свети Ахмед откликнал и извървял пътя докрай, приемайки мъченическа смърт на 3 май 1682 г.

Свети мъчениче Ахмеде, моли Бога за нас!

Свети Абу Тбилиски

В исляма съществува понятието „степени на вярата“. Те са четири на брой: 1) неустойчива вяра, примесена със съмнения. Такава вяра според исляма не се приема от Бога; 2) вяра — дан на традицията, когато човек приема исляма само защото родителите му са били мюсюлмани, той е израснал и е бил възпитан в мюсюлманска среда и т. н. Бог приема такава вяра; 3) вяра, крепяща се върху научни основания, проявяваща се като твърда и съзнателна увереност на човека в онова, в което той вярва; 4) вяра на Божиите приятели, които са познали Бога. И ако свети Константин и свети Ахмед като мюсюлмани да били най-вероятно от „втората степен“, то свети Абу безусловно принадлежал към третата. Роден в град Багдад, който неотколе бил столица на Халифата, този благороден арабин принадлежал към съсловието на свободните, бил искрено вярващ мюсюлманин и — както разказва житието му — бил „превъзходен познавач на мохамеданските книги“. Той живял през VIII век, т.е. триста години преди свети Константин Агарянин. Абу бил вещ изготвител на благовонни масла. В житието му не се съобщава какво точно го накарало към 775 г. да посети далечна Грузия (Тбисилския емират), която по онова време влизала в състава на Халифата, заедно с наскоро освободения управник Картли Нерсес, в качеството на негов придружител. Най-вероятно това пътешествие било порив на младостта му. То станало навярно в годините на един от първите халифи на неотдавна дошлата на власт династия на Абасидите — халиф ал-Махди (775-785 г.): време, известно с гоненията против манихеите. Като цяло трябва да се каже, че краят на VIII век — времето, когато живял св. Абу — бил златният век на Арабския Халифат и на разцвета на арабската литература. Щом стигнали в Грузия (разказва житиеписецът), Абу, все още мюсюлманин, „заслужил любовта и почитта на целия тамошен народ“. Явно младият арабин бил човек с научно мислене. „Не търпейки стоенето без работа“ — както казва житието — той овладял грузинския език и пристъпил към добросъвестно и основно

изучаване на Стария и Новия Завет и на християнството въобще. Посещавал богослуженията, вниквал в техния смисъл. Беседвал с образованите християни. Всичко това постепенно го довело дотам, че у него съзряло решението да приеме християнството като единствената истинска религия. За нас е особено важно това, че в обръщането му участвуват и сърцето, и разумът. Тук не може да не си припомним приелия преди няколко години кръщение имам Ак-Бекет — известен в Казахстан ислямски богослов. Своята постъпка той обясни със собствения си духовен напредък, твърдейки, че вече е твърд в мисълта: единствено чрез християнството може да се извърши съединяването на Бога с човека, докато ислямът е по-скоро култура, отколкото религия. Предполагам, че същото осъзнаване на духовната теснота на исляма в сравнение с християнството е дало тласък и на свети Абу да стане християнин. До някое време Абу, като св. Ахмед Калфа, не явил християнската си вяра. По това време се променили политическите обстоятелства и отново сваленият от власт (явно вече от халиф ар-Рашид) Нерсес заедно с 300 свои приближени напуснал Картли, преминал Осетия и се заселил при хазарите. Виждайки, че в Хазарския каганат е в безопасност, Абу приел тайнството Кръщение. Това станало шест години след пристигането му в Тбилиси. Това е немалко време. За пореден път то свидетелствува, че тази тъй важна крачка в религиозния му живот Абу предприел напълно съзнателно. След като изминало известно време, бежанците се отправили към православна Абхазия, владяна тогава от Византийската империя. Новообърналият се християнин прекарвал строг подвижнически живот. Знае се, че преди празника св. Пасха прекарал в безмълвие и пост три месеца. Вестта за необикновения спътник на Нерсес бързо се разпространила. От него се заинтересувал дори владетелят на Абхазия и го повикал при себе си за беседа върху християнската вяра, от която и двамата останали доволни. Минало време и властта в Картли поел Стефан, племенник на Нерсес, комуто след време се удало да измоли от халифа позволение чичо му да се върне. Нерсес се върнал в Грузия. Преди това обаче владетелят на Абхазия предложил на свети Абу да остане там, като му казал:

— Ти си бил мюсюлманин и там не ще те оставят на мира. Боя се да не би волюневолю да те отвърнат от християнската вяра и да не погубят толкова твои трудове.

— Не ме оставяй тук, — отвърнал светият — понеже каква радост ще имам там, дето няма дори опасност да умра за името на Господа Иисуса Христа? А и защо да скривам истинската светлина, с която Христос ме просвети? От смъртта никъде не мога да се скрия, пък и не се боя от нея.

И заедно с Нерсес светият се върнал в Тбилиси. Три години той открито изповядвал Христа. Всеки ден след богослужението Абу отивал в арабските квартали, носейки на съплеменниците си светото Благовестие. Три години той открито изповядвал Христа и никой не посмял да му стори зло. Противниците му се ограничавали със споровете. Ала неприязънта към „отстъпника“ у влиятелните мюсюлмани неумолимо растяла. Тъй продължило до декември 785 г., когато за пръв път задържали светеца и го хвърлили в тъмница. Подир няколко дни, по ходатайството на управителя Стефан, го освободили. Навярно това първо затваряне не било свързано с напускането на „бащината вяра“ от страна на задържания, а с опитите му да обърне към християнството други мюсюлмани. Както става явно от по-нататъшните събития, Тбилиският кадия първоначално мислел, че Абу е роден християнин, който просто

провежда противозаконна проповедническа дейност сред мюсюлманите. В противен случай дори ходатайството на Стефан не би могло да му издействува толкова скоро освобождение. Но не задълго свети Абу останал на свобода. Недоброжелатели донесли на кадията, че Абу е роден мюсюлманин и вече е преминал в християнството, и на това основание изисквали повторното му задържане и „всевъзможни изтезания“ с цел да го принудят да се върне в исляма. Като узнали за тоя донос, някои християни своевременно се явили при светия и му предложили да се спаси с бягство, на което той спокойно отвърнал:

— Готов съм за Христа да ида не само на мъки, но и на смърт — и с радостно лице излязъл на улицата насреща на пратения за него от кадията отряд.

Завели го при кадията, а той го попитал:

— Какво чувам за тебе, Абу? Говорят, че ти, бидейки роден в исляма, си изоставил правата вяра и си прелъстен от християните? Вразуми се! Моли се тъй, както са те научили твоите родители-мюсюлмани.

— Вярно рече: действително се родих от мюсюлмани и бях възпитан от своите родители в мюсюлманския закон, ала изповядвах тая вяра само дотогава, докато не узнах християнския закон. А когато Богу бе угодно да ме въведе в царството на Своя Син и моя Бог, Исуса Христа, тогава аз оставих Мохамедовия закон, измислен от човеци, и последвах истинския Бог, приемайки даруваната на християните вяра. Аз съм кръстен в нея и се покланям на Христа, без да крия, че съм християнин. Прославеният в лика на арменската църква мъченик Йосиф Двински (персиец по произход, до кръщението носил името Абу Бакр, пребит до смърт в 1170 г.) на сходния укор за това, че е оставил родната вяра, отговорил със забележителните думи: „Не съм се отклонявал от пътя и не съм оставял родната вяра, но напротив, избавих се от заблудата и намерих родната вяра, от която бях лишен“. Без съмнение, св. Абу бил движен от същото чувство и съзнание. Нататък всичко върви по известното предназначение: кадията го примамва с щедро парично възнаграждение и добри възможности за кариера, но светият ги отхвърля, оковават го в пранги и повторно го хвърлят в тъмница. По протежение на целия път на своето мъченичество св. Абу явил удивителен пример на дълбока църковност, на величайшо по благоговението си смирение пред Църквата Божия. След като се озовал в тъмницата, блаженият мъченик при първата появила се възможност чрез приятелите си на свобода продал имотите си и с получените пари прехранвал своите гладни и бедни съкилийници, като сам непрестанно пребъдвал в пост. С част от парите помолил да купят тамян и свещи и да ги раздадат по църквите с молба да се молят за него. В деня на смъртната присъда светецът помолил да се причасти и в третия час на деня (9 ч. сутринта) го навестил свещеник, който го причастил. Миговете отлитат... Неминуемо приближава часът на подвига. Ето, идват за Абу, оковават го във вериги, за да го отведат на смърт. Светецът се обърнал към християните, които били с него, и попросил молитвите им. Ето го — влачат го окован из града. От двете страни на пътя му излизали християни, които го съпровождали и мнозина от тях не можели да удържат сълзите си. Този другородец, всъщност окупант, заради Христа се решава на постъпка, за каквата у много от тях, родените в християнство, не достига нито воля, нито любов. Един дълбоко вярващ грузинец, с когото беседвах за подвига на светеца, направи следното сравнение: „Това

е все едно днес, пред очите на светската и потънала в грехове Москва да приеме смърт за Христа чеченец“...

Като видял сълзите им, Абу взел да ги утешава:

— Не плачете за мене, но се радвайте, понеже отивам при моя Господ. Помолете се за мене и мирът Господен да бъде с вас.

Ето го вече пред кадията. Седейки, той го попитал за сетен път:

— Е, какво реши?

— Аз съм християнин и се надявам да остана такъв навеки.

— Значи не си изоставил още глупостта и безумието си?

— Ако бях невежа и безумец, не бих се удостоил да стана християнин.

— Нима не разбираш, че тези думи ще ти навлекат обвинение?

— Дори да умра, вярвам, че ще живея с Христа. А ти не се бави, но изпълни волята си.

— Каква е сладостта, която получаваш от Христа, че и живота си не жалиш?

— Ако желаеш да узнаеш тая сладост, повярвай в Христа и се кръсти.

От тези думи кадията изпаднал в ярост и заповядал да изведат Абу и да му отсекаат главата. Извели светеца на двора. Дръвникът е поставен, палачът — готов. Свалили веригите от окованика. С позволението на палача светецът се помолил кратко и благодарил на Св. Троица, след което сам турил глава на дръвника, слагайки ръцете си зад гърба. Палачът замахнал с ръка, мечът проблеснал и се спуснал; светецът го усетил, как силно се удря в шията му и спира — палачът ударил с тъпата страна с надеждата, че страхът ще накара светеца да се отрече от Христа. Мъченикът мълчал. Още веднъж се спуснал мечът, отново с тъпата страна. Това станало и трети път. Накрая, за четвърти път, палачът ударил с острието... 6 януари 786 г. След убийството тялото на светеца било откарано с надеждна охрана на градското гробище, гдето било изгорено. На никого от християните не позволили да присъствува. По този начин мюсюлманските власти се опитали да попречат на по-сетнешното прославяне на Абу като светец и на почитането на честните му мощи. Но въпреки забраната, към мястото на изгарянето се устремили множество християни и — нещо любопитно — първи там дошли старци и деца. После примера им последвали и останалите. „Щом свърши денят, в който светецът биде посечен с меч, и настъпи първият час на нощта, над мястото, гдето бе изгорено тялото на Христовия мъченик, се яви звезда, сияеща като кандило. Тя остана в небето до третия час на нощта и по-дълго. В първата нощ тази звезда излъчваше сияние, подобно на блясъка на мълния. Сам кадията и целият народ — християни и мюсюлмани — видяха Божието знамение със собствените си очи, а някои от слугите на кадията дори ходиха на мястото, за да погледат необикновеното сияние. Струваше им се, че там, на земята е поставена запалена свещ. Но щом се

доближиха, видяха сияещо тяло, подобно на звезда, висящо във въздуха, и не можеха да се приближат към мястото, бидейки обзети от страх“ — това е свидетелството на съвременника на светеца, Иоан Сабанидзе, който съставил житието му. По-късно на мястото, гдето било изгорено тялото на мъченика, издигнали малка църква, но след идването на съветската власт, в 1939 г., църквичката била унищожена. Милиони гонени православни християни споделили участта на светеца. Повече от половин век светото място останало запуснато, докато неотдавна, по Божия милост, не започнало възстановяването на тая църквица... Днес св. Абу се почита за небесен покровител на град Тбилиси (столицата на Грузия, б. пр.)

Свети новомъчениче Або, моли Бога за нас!